(Krugerdag, Wellington, 10 Okt. 1952.

Die Lewensaard van Pres. Kruger.

191. T. 5 (66)

I. Inleiding.

Sekr. het gevra dat ek by pres. Kruger aanknoop. 'n Baie goeie gedagte. Krugerdag, 10 Okt., is nou amptelik erken as 'n nasionale feesdag. Die eerste ~~jaar~~ jaar dat ons nuwe kalender van nas. feesdae in werking is. Wat dit vir Afr. beteken, veral wat Krugerdag betref. Benaming Krugerdag — nie om ander helde uit te sluit nie; inteendeel, Kruger is pragtige simbool van Afr. heldedom, ander word dus ook ingesluit. Vanjaar word Krugerdag op meeste plekke om figuur van Kruger gewei, baie van pas so; *miskien sal dit goed wees om in volgende jare om die persone van ander Afr. helde te vier. Bv. veral ook nou, besielende figuur van Steyn.

Kom ons dan by Kruger — groot ~~figuur~~ onderwerp; baie sye daarvan. Uit watter oogpunt gaan ons hom sien? Gaan ons dink aan sy jeugjare? — Vir jongmense seker baie interessant — sy eerste leeu, op 14-jarige leeftyd. Kruger as vader van sy volk: sy raadgewings — vgl. plaasverdeling. Kruger as staatsman: hoe hy in Rep. teenoor eie mense optree;

hoe hy na buitelote optree teenoor Engelsman bv. Hoe hy teenoor vreemde groepe in Rep. optree — Jode bv. — hulle het vertroue in hom: grond vir sinagoge. Of Kruger as godsman: hoe hy met die Here gewandel het, in sonskyn(?) en reën, elke dag van die week. Sof is daar baie sye van hierdie groot Boerefiguur. Wat gaan ons doen? Na heelwat oorweging: Sy lewensaand. Waarom? Minder bekend; treffend en aangrypend.

II Lewensaand.

Die Tweede Vryh.-oorlog het op 11 Okt. 1899 uitgebreek. Eers Boere-sukses: Magersfontein, Colenso, later Stormberg. Maar op die [illegible]. Groot Eng. kolonnes het na voorde opgeruk. Cronjé gee oor; Bloemfontein val. Lord Roberts het reeds tot in Johannesburg deurgedring, en Pret. is bedreig.

Pres. moes Pret. verlaat. — Vir hom 'n bitter kelk. 29 Mei 1900 verlaat hy Pret. — 75 jaar oud; sy getroue lewensgesellin te oud en swak om hom te vergesel.

Regering voorlopig te Machadodorp. Maar hier koud en ongesond vir Pres. Dus woning ingerig op Waterval-Onder — minder weelderig(?).

Gevaar dat pres. in hande v. vyand kon val. Te oud om perd te ry. Ook kan hy in Europa meer vir Boeresaak beteken.

met beklemde hart het Kruger van sy vriende afskeid geneem. Per trein vertrek hy van Waterval-Onder na Lourenco Marques, om vandaar per skip na Europa te gaan. Soos die trein wegstoom - sy gebeelde verder en verder na agtertoe. Pres. Steyn e.a. kom groet hom by Hectorspruit. Dan Komatiepoort. Die laaste stasie op rep. grond. Die volgende Ressano-Garcia. Tussen die twee oor die grens. H. C. Bredell e.a. by hom. Wat sal ons verwag? Wat doen Kruger? - „Laat ons bid". Dan Ps. 146:3 „Zalig hy die in dit leven ...." „Groot tragedie: hy het sy vaderland nooit weer gesien nie.

Met die Ned. oorlogskip, die Gelderland, na Europa. Net vóór sy vertrek uit Lourenco Marques roep 'n boodskap aan sy eggenote: „God zegen je. Vertrou op Hem. Hij bestuurt 't al". Aankoms in Marseille in S.-Frankryk. Geesdriftige ontvangs. So ook reis van Marseille na Avignon, na Lyons en Parys.

Toe groot teleurstelling: om na Berlyn gaan. Groot voorsiening - Duitse volk sy eie naam Duits. Keiser Wilhelm II het pres. Kruger immers selfs gelukgewens toe Jameson-inval in Tvl. misluk het. Op pad na Berlyn. By Keulen. Groot geesdrif by Duitse volk. Maar Keiser en sy ~~Reg.~~: Realpolitik. Veral Ryskanselier Von Bülow. Hulle soek vriendskap van Eng. Dus was Kruger in Berlyn nie welkom nie.

4.

Die Sondagoggend, 2 Des. 1900, by Keulen het die ou pres. die pynlike teleurstelling gehad: Keiser laat weet hy kan Kruger nie ontvang nie; hy laat weet dat Kruger moet van sy voorgenome reis na Berlyn afsien. Dus weer terug na Holland. Vriendelik ontvang, deur die jong Ned. vorstin, Koningin Wilhelmina.

Daarna siekte: sy oë, bronchitis. Sy lyfarts, dr. Heymans, het sy bes gedoen.

Swaar slag het die Pres. van getref. In Hilversum. Kabelgram: sy eggenote op 20 Julie 1901 oorlede. 67 jaar oud — aan longontsteking beswyk. Op Sondag, 21 Julie, bring dr. Heymans Kruger die nuus.

„Hy het die tyding kalm ontvang" — sê Heymans.

„Wat het hy gesê?" — vra iemand.

„Gesê? Niks nie! Hy het op sy „knieë" gegaan en na sy Bybel gevra" — antwoord Heymans.

„Wat doen hy nou?"

„Hy bid" .... „Hy bid".

Hier in Holland het hy ook die droewige tyding gekry — end van Mei 1902 — die onafh. is verlore.

Dan probeer hy die guurte van Holl. winter. Gaan na ~~Switserland~~ Mentone — Fr. Riviera). Hy was bitter graag weer by sy volk en in sy land terug wees, maar hoe kan hy nou onder die' vyand buig? Die gees van Kruger was nie die soort gees wat maklik gebuig kan

nie. Genl. Smuts en genl. Botha het moeite gedoen om hom te laat terugkeer, maar hy (Kruger) was daar oënskynlik geen gretigheid nie. Een ding het hy hom voorgestel: hy kon op sy ou dag nie (hy was self gesê het) onderdaan word nie! Dit het hy gesê: die volk sal weer vry word, die Heer weet sy tyd". Kruger was geduldig weg. Maar hy sou die vryheidsdag nie aanskou nie.

Sy kragte het afgeneem. In somer van 1904 is hy om gesondheidsredes na Clarens naby Montreux in Switserland geneem. Hier het hy die laaste paar maande van sy lewe deurgebring. 9 Julie 1904 het hy siek geword van longontsteking. Sy gestel was deur ouderdom en kwelling ~~[illegible]~~ verswak. Hy was 78 jaar oud. Sy kragte het vinnig afgeneem. 5 dae later (14 Julie) is hy heengegaan. Die lyk is vervoer na Nederland, ~~en~~ vandaar is dit vervoer na S.-Afr.; Dingaansdag, 16 Des. 1904, ten aanskoue van duisende is die lyk van die groot Afrikanerfiguur in Pretoria te ruste gelê. — aangrypende tragedie!

III <u>Die Tragedie in ons Volksbewe[illegible]</u>

Hier het ons seker een van die grootste tragedies in ons gesk.

'n Mens word aangegryp daardeur. Jy kan dit trane moeilik bedwing. En tog: wat is die bet. van hierdie tragedie? Bring dit moedeloosheid? Bring dit pessimisme? Of bring dit berusting? Of ontspanning? Of voldoening?

Ons hoef nie te twyfel nie, ons weet dit: deur die tragedie van Kruger is ons as Afr. ryker, oneindig ryker. Sy lewe wat 'n hom doodgemaak het; sy dood wat by van die Afr. volk weggeneem het, daardie lewe van hom, daardie dood van hom het baie bo prys aan die Afr. volk gegee.

Ons geskiedenis het ook ander tragedies gehad: voor ons geestesoog rys daar op vaders, moeders en klein kindertjies wat op die oorgrens van die Kaapkol. die lewe gelaat het; of ~~honderde~~ Piet ~~Voortrek~~ Retief en 60 man wat wreed ~~by Dingaan~~ ~~M. Ntomba~~ Amabuka vermoor word; of honderde Voortrekkers wat in één nag en dag, 16 en 17 Feb. 1838, in Natal wreed om die lewe gebring word; of, bowe alles, 26,000 moeders en kinders in konsentrasiekampe — monument in Bloemfontein! Maar is ons as Afr. armer deur hierdie tragedies?

Nee ons is ryker daardeur, en in vordering dankbaarh. Sê ons ook: ons is sterker daardeur. Dis van een waarheid wat daar

voortdurende sukses, gevolg en
gevolg 'n wegs – en in volks-
saak en groot moeilik. Dis die
tweedrag wat dreig! Dwaas
sal maar van die Hoogmoed en
hulle vervolging.

Opmerklik dat ons volks-werk
die ~~[illegible]~~ verwoesting en bewys van
die tragedie besef het. Dit is
van ou Griekse. Broeder is hulle
tragediedigters, W. Aeschylus, Sophocles
en Euripides. Die stof vir die
treurspel is ontleen aan die
gode- en heldesagen. Die blyspel
was minder belangrik – die stof
daarvan is van die daaglikse
persone en toestande ontleen. Dit
was die groot tragedie wat die
volk opgevoed, besiel en
nagevolg het.

So ook wat betref die groot
tragedies van ons eie geskiedenis.
Die mense wat dit van nabij
gesien en beleef het, het dit
blywend as belangrike verskyning.
Maar die nageslag verstaan dit
beter. ~~Dan~~

IV <u>Slot</u>.

So het ons dan nou in die feesjaar,
die eeufees jaar waarin ons ons
nuwe volkswording gevier het, spesiaal
by Geloftedag stilgestaan. ~~[illegible]~~ is vir
ons die simbool van Afr. Heldedom.
Sy kruis bewys van ons in
tragedie, 'n aangrypende tragedie.
Maar – en as ons sê dit met alle
respek – laat ons die Here dank
vir daardie tragedie. Dit is waar

daardie laaste jare van Kruger
se lewe — lees daardie [illegible]
van sy lewe — wat tot [illegible]
ons 'n besielende heldefiguur
gegee het. Mag hy vir ons
in herinnering bly; mag ons telkens
aan sy nagedagtenis, ons ~~[illegible]~~ aanvuur
om sy voorbeeld te volg: mag
ons — soos hy — werk en dien,
nie vir ons self nie, maar vir
ons volk. Mag ons as Afrikaners
die nagedagtenis van Kruger steeds
waardig bly.